

„Biblioteka savremenih jugoslovenskih pisaca“

Almanah drinske banovine

Boris Pilnjak

Prof. Bohumil Vydra

Smrt starega panslavista

Naši mladi

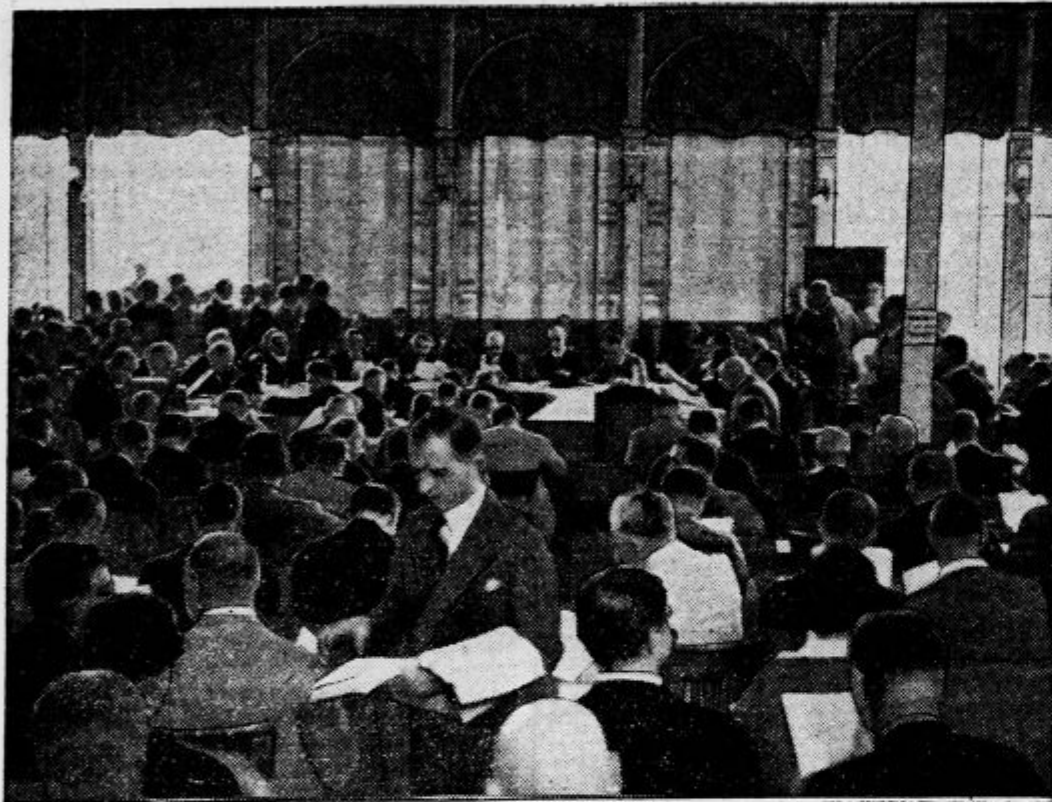
George de Porto Riche

Literarna potegavščina

**Kupujte šolske knjige
v Tiskovni zadrugi**

* V glavnem po članku W. Leppmanna v septembski številki časopisa »Ostereuropa«.

Iz življenja in sveta

Zasedanje DN v Ženevi

Zborovanje v tajništvu Društva narodov, ki pretrsa Briandov načrt. Ob mizi v ozadju sede zastopniki veselil.

Prerok Krišnamurti v Evropi

Indijski mladenič bo celo leto posvetil misijonskemu delovanju v Evropi — Čudovit vpliv, ki ga ima mladi mož na odlične izobražence

Budistovska dogma o večlovenem Budi, ki so jo teozofi vzeli za temelj svojemu verskemu nauku, nahaja vedno več pristašev tudi v Evropi. Največ sta k temu pripomogli Rusinja Blavackaja in Angležinja Annie Besant. Pred nekaj leti je začuden svet doznal, da je Besantova odkrila najnovejšo inkarnacijo Bude. Ta prastari utemeljitelj budizma se je po zatrdilu Besantove večlovenil v indijskem mladeniču, ki je dobil ime Krišnamurti. Nekaj let je trajalo navdušenje nad novim učiteljem sveta, nad novim Mesijo, sedaj pa se je čudna verska blaznost nekoliko polegla. Velik del zasluge na tem ima mladenič Krišnamurti sam, ki mu je končno menda le presedalo čaščenje in oboževanje. Mož je razpustil svoj svetel red zvezd in čuli so se celo glasovi, da je svojim vernikom ušel v Ameriko.

Novo gibanje je vsako leto prirejalo velike svečanosti na prostem, kjer je nastopal Krišnamurti in učil ljudstvo življenske modrosti, ki edina vodi v nirvano in konec vsega trpljenja. Letos so se sešli ti verski zmešanci v Ommenu na Nizozemskem. To je sedmi kongres Krišnamurtijevih pristašev, ki se jih je zbralo z vseh vetrov kakih 2500, zastopajočih številne teozofske občine. Verniki so bili v strahu, da jih je zapustilo njihovo večloveno božanstvo, vendar so lahko z zadoščenjem ugotovili, da časopisne vesti o njegovem begu niso bile točne. Na shodu so določili, da bo Krišnamurti letošnje leto porabil za predavanja po Evropi, kjer hoče pridobiti čim večje število vernikov. Nato odpotuje za leto dni v Indijo, naslednje leto v Ameriko, tretje leto pa bo zopet v Evropi.

Ko je razpustil svoj svetel red zvezd in se oddaljil od vseh organiziranih cerkva in ločin, so se njegovi verniki bali, da bo gibanje poniknilo, kakor voda v pesku. Vendar se to ni zgodilo, marveč je Krišnamurti le pridobil na ugledu svojega poslanstva. Zlasti se zanj in za njegove nauke zanimajo umetniške osebnosti. Veliki francoski kipar Bourdelle, ki je pred kratkim umrl, ga je vpadobil in imel z njim često prav zanimive razgovore o duši, smrti in zagrobenem življenju. Tudi slavni glasbenik Stokowski se je močno zanimal za njegov nauk, tako da je njegov pojav morda več nego verska farsa in prazno govorenje. Kongres na Nizozemskem je sedaj pristopen vsem obiskovalcem in pravijo, da je na spisku posetnikov čitati lepo število zelo slavnih imen sodobne Evrope.

Ena izmed letošnjih senzacij na kongresu pa je bil brez dvoma koncert slavne pianiste Elly Neyeve, ki je v velikem šotoru Krišnamurtija predvajala najzbranejšie glasbene komade Beethovne. Kot pobožna učenka Krišnamurtijeva je priredila ta koncert brezplačno in iz golega navdušenja za vzvišeni nauk. Umetnica, ki je znana kot eden izmed najboljših interpretov Beethovne glasbe in je tudi že dobila najvišjo ceno za izvajanje komadov tega velikega mojstra, pravi, da je pred nekoliko meseci dobila v roke Krišnamurtijeve spise. Spoznala je vzvišeni nauk o pravi in čisti resnici. Čudovito soglasje med besedo in smislom v teh naukih in genij Krišnamurtijev so jo pripeljali na pot resnice.

Umetnica je sklenila, dati odsele le toliko koncertov, da si zagotovi skromno življenje, sicer pa bo svojo umetnost brezplačno posvetila bolnikom, slepcem in nesrečnikom. Nepristranski ljudje, ki so v bližini preroka in ki so opazili, da je že mnogo ljudi po njegovem vplivu spremenilo svoj prejšnji način življenja, pravijo, da v odločitvi Neyeve ni videti nikakega

čudaštva ali kake poze. Kakor vsi Krišnamurtijevi verniki, tako bo tudi Neyeve izpolnjevala prerokov nauk do najtežjih posledic.

Smrtna nesreča pri ogledovanju cerkve sv. Petra

Ogledniki rimske cerkve sv. Petra so bili te dni priče nenavadne nesreče, ki je izzvala globoko žalost v papeževi državi. Med ogledniki vatičanskih znamenitosti, katerih prihaja vsak dan mnogo v Vatičansko mesto, je bil tudi 33-letni Marcel Mirati iz Cortone. Hodil je z ogledniki po vseh prostorih in se je slednjič povzpел tudi na kupolo cerkve sv. Petra. Tam se je približal enemu izmed oken in ko je pogledal navzdol v vrvež na trgih in ulicah Rima, se mu je tako zvrtilo v glavi, da je izgubil ravnotežje in se zakotalil v globočino. Oglednikom je zastala sapa, ko so videli, kako pada truplo 50 metrov globoko. Na tleh je Mirati obležal raztrčen. Boklicali so vatičanskega preiskovalnega sodnika, ki pa ni mogel nesrečnika zaslišati, ker je med tem že izdihnil. Zdravnik je ugotovil smrt, nakar so truplo položili v rake in to prenesli v podzemlje cerkve sv. Ane, kjer je mrtvec ostal do končno veljavne odločitve guvernerja, kam naj se odpelje. Dogodek je zbudil v Vatičanskem mestu mnogo potrtosti, ker je nesreča prva svoje vrste v obnovljeni papeževi državi.

Spomin na »debelo Berto«

Leta 1918. so bili Parižani sicer še navajeni na oddaljeno grmenje topov, a dne 22. marca so ob pol osmih zjutraj nenadoma pričele padati krogle v mesto samo. Sedem izstrelkov se je zaporedoma razpočilo v bližini Vzhodnega kolodvora. Ubili so 8 oseb, 20 pa so jih ranili. Od kraja so mislili Parižani, da so prileteli strelji iz nemških letal, ki so menda v veliki višini nepazeno krožila nad mestom. Toda potrditvi so kmalu ugotovili porazno novico: strele je oddal neki, dotlej nepoznani velikanski top iz stokilometerke dalje! Računali so, da mora stati top nekje v gozdu za fronto. Letala so res kmalu javila, da so izpeljali Nemci v tem kraju novo cesto. Francozi so pričeli streljati po gozdu, ki bo streljal 100 km daleč. Ludendorff je sicer odgovoril, da so to pravilice za otroke, a vendar je izročil načrte Kruppovim livarnam. Po dveh letih so bili gotovi trije novi topovi, ki so pri poskusnem streljanju nesli na daljavo 115 km! Vsak top je tehtal 200 ton. Velikanski oklopni avtomobil, ki ga je nosil, je bil še težji. Pač pa so bili izstrelki razmeroma drobni in popolnoma gladki. Za topove porabljeno specialno jeklo ni dovolilo cevi opremiti z navadnimi notranjimi vijugastimi zarezi, ki sicer pospešijo brzino strele. »Debela Berta«, kakor so jo krstili navdušeni nemški vojaki, je redno strahovala Pariz. Dnevniko so prinašali gorostasna ugibanja in fantastične slike. Na veliki petek se je razpočila ena granata med verniki pred cerkvijo S. Gervais in ubila 88 ljudi. Drugi strel je junija obglavil bronastega svetnika ob cerkvi S. Madeleine. Strelji so padali povsod in ob vsaki uri. Prebivalstvo je moralo bežati v kleti. Berta je oddala v cellem 367 strel in nato postala nerabna: cev je zaradi pritiska smodnikovih plinov postala preširoka. Ista usoda je zadela štiri slične topove v istem gozdu. Peti se

Nedavno je izšla v New Yorku knjiga polkovnika Henryja Müllerja »Pariški top«, ki prvič poroča o zgodovini tega skrivnostnega strašila. Znani strokovnjak dr. Eberhardt je začetkom leta 1916. naznanil nemškemu vojnemu vodstvu, da lahko zgradi top, ki bo streljal 100 km daleč. Ludendorff je sicer odgovoril, da so to pravilice za otroke, a vendar je izročil načrte Kruppovim livarnam. Po dveh letih so bili gotovi trije novi topovi, ki so pri poskusnem streljanju nesli na daljavo 115 km! Vsak top je tehtal 200 ton. Velikanski oklopni avtomobil, ki ga je nosil, je bil še težji. Pač pa so bili izstrelki razmeroma drobni in popolnoma gladki. Za topove porabljeno specialno jeklo ni dovolilo cevi opremiti z navadnimi notranjimi vijugastimi zarezi, ki sicer pospešijo brzino strele. »Debela Berta«, kakor so jo krstili navdušeni nemški vojaki, je redno strahovala Pariz. Dnevniko so prinašali gorostasna ugibanja in fantastične slike. Na veliki petek se je razpočila ena granata med verniki pred cerkvijo S. Gervais in ubila 88 ljudi. Drugi strel je junija obglavil bronastega svetnika ob cerkvi S. Madeleine. Strelji so padali povsod in ob vsaki uri. Prebivalstvo je moralo bežati v kleti. Berta je oddala v cellem 367 strel in nato postala nerabna: cev je zaradi pritiska smodnikovih plinov postala preširoka. Ista usoda je zadela štiri slične topove v istem gozdu. Peti se

je razpočil in pobil lastne vojake. Francozi so tako besno streljali po Bertinem gozdu, da bi bilo težko pripeljati nove slične topove. Sicer je napravil Krupp pozneje novo, še debelejšo Berto, ali nemška sila je bila med tem sirta in zadnji top sploh ni prišel do rabe.

Zastrupljena obleka

Ob koncu plesne sezone je nesla mlada Parižanka svojo rožnato obleko k barvarju, da bi jo počrnil. Na določen dan je poravnala račun, doma si je pomerila obleko in jo je morala takoj strgati z života. Po vsem telesu je občutila mlađa gospa hude žgoče bolečine, kakor da bi jo pekle koprive. Poklicani zdravnik je ugotovil, da je vnetja polt po strupeni barvi. Nekoliko dni pozneje so bolečine nehale. A na svojo grozo je gospa opazila, da je postala naravnost progasta: obleka je na koži zapustila grde črne sledove, ki jih ni bilo mogoče odstraniti. Gospa je vložila tožbo. Barvar je trdil, da rabi že več let eno in isto barvo ter ni slišal nikoli poprej o sličnih pritožbah. Poklicali so izvedence. Ravnatelj mestnega kemičnega laboratorija King je sodnikom zaporedoma pokazal več dam, ki so oblekle usodno obleko. Nobena ni občutila katerikoli bolečin. A čim je pritisnil izvedenec rob obleke na roko tožiteljice, se je koža takoj vnela in nastal je nov madež. Izvedenec je ugotovil, da je tožiteljica posebno dovzetna za sicer neškodljivo barvo, ima tako zvano idiosinkrazijo. Iz tega vzroka je zahteval odvetnik, naj sodišče oprosti barvarja. »Veliko ljudi dobi kožno vnetje po jagodah, rakih in celo po svežih jajcih. Ali sledi odtod, da lahko toži slična žrtev idiosinkrazije ono branjeko, ki ji je na trgu prodala jajca? Saj je ista jajca vsak normalen človek, ne da bi občutil kaj slabega,« je izvajal odvetnik. Vendar je sodišče sklenilo, da bo zahtevalo strokovno mnenje še od pariške medicinske fakultete.

Vodnjak v zraku

V Marseilleu se je nedavno vršil kongres »vode«. Na njem je nastopil mladi inženjer Knapen, ki je predložil nov izum. Na silno preprosto način je rešil problem pridobivanja vode iz zraka. Novi vodnjaki niso navezani na talno ali podtalno vodo, marveč jo črpajo iz ozračja. Prvi zračni vodnjak stavijo po načrtih mladega izumitelja.

Obrat velikega dnevnika

Najbolj razširjen pariški dnevnik »Intransigant« (nepopustljivi) je nedavno obhajal 50-letnico svojega obstoja. V njegovi veliki tiskarni je zaposleno 800 ljudi in list porabi dnevno po 17 ton kovine. Letno potrebuje nad 100.000 km papirja. Skupaj zložen bi tvoril ta papir 35 km visok stolp, torej bi bil 115-krat večji od Eifflovega. Za tisk porabi list na leto po 260.000 litrov harve in do 7.360.000 kg kovine.

Pohištvo

t v r d k e

A. AMANN, Tržič

**Lastni načrti
Lastni izdelek**

**Razstavljeno na velesejmu
paviljon E**

Radio

IZVLEČEK IZ PROGRAMA

Sobota, 13. septembra.

LJUBLJANA 12.30: Plošče. — 13: Napoved časa, borza, plošče. — 13.30: Poročila iz dnevnika. — 18.30: Koncert radio orkestra. — 19.30: Tedenski pregled. — 20: Prens iz Beograda. — 22: Napoved časa in poročila. — 22.15: Prens iz Bleda.

BEograd 10.30: Plošče. — 12.30: Koncert radio orkestra. — 17.30: Mladinski koncert. — 18: Koncert lahke glasbe. — 20: Pevski koncert. — 20.30: Klavirski koncert. — 21.15: Samospevi. — 22: Poročila. — 22.15: Komedija. — 23.30: Koncert orkestra balajk. — **ZAGREB 12.30:** Plošče. — 17: Koncert radio orkestra. — 20.30: Prens koncerta iz Beograda. — 22.40: Godba za ples. — **PRAGA 17:** Jazz-band iz Moravske Ostrave. — 19.45: Prens iz Brna. — 22.25: Lahka godba orkestra. — **BRNO 17:** Prens iz Moravske Ostrave. — 19.45: Koncert godbe na pihala. — 20.15: Zabaven program. — 21.15: Slovaški večer. — 22.25: Prens iz Prage. — **VARŠAVA 20.15:** Koncert lahke glasbe. — 23: Godba za ples. — **DUNAJ 11:** Dopoldanski koncert. — 15.15: Lahka godba orkestra. — 18: Dvo-spevi. — 18.55: Violinski koncert. — 20.05: Pipsic, veseloigra z glasbo. — **BERLIN 19.25:** Schubertova Fantazija v C-duru, za violino in klavir. — 20.30: Mešan program. — Godba za ples. — **FRANKFURT 19.30:** Prens vsega programa iz Stuttgarta. — **LANGENBERG 17.30:** Večerni koncert orkestra. — 20: Zabaven večer. — Lahka glasba. — 24: Jazz-band. — **STUTTART 19.30:** Mešan glasbeni program. — 20.45: Koncert kvarteta. — 21.10: Sluhoigra. — 22.20: Godba za ples. — **BUDIMPESTA 9.15:** Dopoldanski koncert. — 17.30: Orkestralni koncert. — 19.40: Mešan program. — Koncert ciganske kapele. — **RIM 17.30:** Koncert klasične komorne glasbe in moderne ital. glasbe.

TONE POLJŠAK

Ljubljana, Aleksandr. c. 5.

Projektiranje in izvršitev električnih naprav in instalacij. Popravila električnih strojev in aparatov. 134

Miss Svet 1930

Brazilska lepota Jolanda Périere, ki je bila v Rio de Janeiro proglašena za kraljico krasotice vsega sveta.

St. T.:

Črednik Jaka

Za očeta ni zvedel nikoli, o materi pa je vedel le toliko, da je umrla kmalu potem, ko je njemu dala življenje, po vseh preganjanja in zaničevanja. Oče župan je klet sodrgo prešustniško in pankrta, ki ni hotel crkniti. Mater so pokopali na občinske troške, otroka pa dali v rejo bajtarici Jeri, stari, skopi in pohlepni baburi.

Predal je otroka oče župan bajtarici Jeri vpricho vseh občinskih mož in kar moči slovesno. Grdo je gledal, glasno govoril in krepko pljuval ter posebej in strogo naročal bajtarici Jeri, naj otroka strogo vzgaja in ga ne crklja, da bo seme prešustniško vajeno dela in zla, da bo, ko doraste, vsaj malo povrnilo skrb in dobroto občinskih mož.

Bajtarica Jera je dobila otroka in velik papir, na katerem je bilo napisano črno na belem, da so ji občinski možje dali sirota Jaka v rejo; za plačilo pa dobi prvo leto tri goldinarje in vsak dan liter mleka, ki ga bo dajala vsa župnija po številkah, vsako naslednje leto pa po štiri goldinarje in natančno odmerjeno mero krompirja, moke, soli in sladkorja, ki ga bo dajal oče župan iz svojega za občinski denar; ko

pa otrok dopolni šesto leto, ga sprejme občina v svojo službo za srenjskega črednika.

Dopolnil je šesto leto in ostal živ, ker živi v moral, da je dobivala bajtarica Jera vse v redu in pošteno ter o pravem času, kakor je bilo na papirju zapisano.

Na njegov sedmi rojstni dan ga je prignala bajtarica Jera v županovo pisarno, ker je tako naročil oče župan, ki je nalašč za to sklical občinsko sejo. Na tej seji, ki sta jo poslušala tudi Jaka in bajtarica Jera, so občinski možje na županov predlog sklenili, da stopi Jaka v občinsko službo za srenjskega črednika, dosedanji črednik pa naj bo povišan v občinskega pismonošo in birača. Novi črednik Jaka bo prejemal obleko in obutev na občinske troške iz rok očeta župana, hrnila ga bo pa vsa občina po številkah.

Črednik Jaka je padel s solzami v obeh na kolena pred očeta župana in mu poljubljaj roke, kakor ga je to doma naučila bajtarica Jera z besedo in burkljami. Očeta župana pa je to tako močno ganilo, da je predlagal štiri goldinarje nagrade bajtarici Jeri, ker je tako lepo krščansko in v ponižnosti

vzgojila občini novega srenjskega črednika.

Črednik Jaka je bil ponosen na svojo novo čast in službo. Najbolj srečen je bil na planini med hudimi biki, pametnimi voli, pohlevnimi kravami, neuganimi telčki, smrdčimi kozli in trapastimi ovci. Njim je govoril, njim je prepeval in jim kazal čarovnije svoje mlade iznajdljivosti.

Hrano so mu dajali, kakor je bilo zapisano v občinskih knjigah, a ker ni bilo v knjigah nič znanega, kakšna mora biti hrana, je bil pač na marsikateri številki pes boljše hranjen, kakor pa srenjski črednik. Črednik Jaka pa ni bil neumna butica, ker ga je bajtarica Jera hranila bolj z burkljami in s polenom, kot s kruhom. Zato je marsikatera kravica rade volje pustila del svojega mleka v Jakovi posodi iz lubja, česar svojemu gospodarju ni povedala — pa je bil mir v občini in nobena številka se ni pritoževala zaradi srenjskega črednika.

Drugi otroci so hodili v šolo, kjer jim je mežnar Haptak na svoj način ubijal pri voljakih pridobleno učenost. Črednik Jaka pa je pasel sam živino in drobnico z vseh števil, delal piščali ter nastavljal zanke ptičem in zajcem.

Nihče ga ni učil branja, pisanja in računstva, nihče mu ni pripovedoval o Bogu in duši — a svet se je vendar vrtil, kot preje, še vedno je solnce zjutraj vzhajalo in šele zvečer zahajalo in vsem je bilo prav, ker se jim je zdela pravično, da je črednik Jaka, prešustniško seme, srenjski črednik in občinski tepec hkratu.

Dopolnil je petindvajseto leto, da sam ni vedel, kako in kdaj in tudi ni vedel, da mu je že pet in dvajset let. Kakor je bil ponižen in vaje samozatajevanja, vendar ni mogel in ni mogel povsem zatreti klca narave, ki se je oglašal v njegovih žilah.

Vsadi se mu je v srce podoba dekleta, ki je bilo hči premožnega kmeta, občinskega moža. Dekle mu je bilo tako všeč, da se mu je zdela še celo lepše, kakor poskočna serasta telica očeta župana, ki je bila najlepša v vsej čredi.

Od tega časa je bil črednik Jaka kakor brez glave. Zgodilo se mu je prvič, da so se mu zmešale številke. Množile so se pritožbe števil pri očetu županu, najglasnejši pa je bil občinski mož — oče brhkega dekleta, ki ni vedelo, da čredniku Jaku glavo meša — ker ni črednik Jaka v enem mesecu nič manj

ko pet dni jedel v njegovi hiši, čeprav je števil v občini menda blizu sto.

Bliskale so se oči očeta župana, besed je bilo nič koliko in slina je pršala na uboga črednika Jaka, da se mu je kar megililo pred očmi. Govorile so tudi županove pesti, a vse skupaj ni nič zaleglo. Pastirjeva glava je bila kakor ura, ki je prišla otrokom v roke. Ko je bilo pa dekle na oklicih, je zbolel in drsaje taval za čredo; niti seraste telice očeta župana ni več čeljal med rogovi.

Tisti dan, ko se je dekle možilo, je tulil po planini, da je živina preplašeno buljila vanj s svojimi velikimi očmi. Ko je zvečer ves skrušen zastavemu biku potožil svoje gorje, ga je ta po očetovsko podgrdel med rebra, a tako bikovsko nerodno, da je odšla čreda brez črednika Jaka domov in se pametno sama razdelila po številkah.

Čez teden dni je črednik Jaka ozdravel in ozdravil tudi svoje srce; tudi njegova glava se ni več motila v številkah.

Minevala so leta, v katerih so pokopali tudi očeta župana. Sledil mu je po prastari navadi njegov sin, ki je bil čisto sin svojega očeta, le da je bil še bolj oblastnega vedenja in grobih be-

